

Korošec.

Gospodarski in političen list za koroške Slovence.

Izhaja vsak petek
v Kranju.

Velja za celo leto 4 K in se plačujejo naročnina in inserati naprej. Vsi rokopisi, pisma in druge pošiljke naj se pošiljajo na uredništvo in upravništvo »Korošca« v Celovcu. Rokopisi se ne vračajo. Za oglase se plačuje za enostopno petit-vrsto za enkrat 12 v, za dvakrat 18 v, za trikrat 24 v, za večkrat po dogovoru.

Posamezne številke
stanejo 10 vin.

Štev. 12.

V Celovcu, v petek, dne 7. februarja 1908.

Leto I.

Pašne in druge pravice v novejšem času.

Pod naslovom »Planinske pašne v nevarnosti« smo razložili našim kmetom zgodovino raznih kmečkih pravic od starih časov do novejši dobe, ki se začne za kmeta z letom 1848 vsled znanih postav, ki so ga osvobodile. Prišli smo do ene najvažnejših postav, — do takozvanega »servitutnega patenta« iz l. 1853.

Ta patent (postava) je določil za vse avstrijske državljane enako: Vse služnostne pravice na tujih zemljiščih se morajo odkupiti ali pa uravnati (regulirati).

Po tej postavi pa imamo razdeljene te pravice tako-le:

- 1) pravice do drv, stelje in sploh gozdnih pridelkov v tujih gozdih;
- 2) pašne pravice na tujem svetu;
- 3) druge služnostne pravice v tujih gozdih;
- 4) vse skupne posestne pravice med prejšnjimi podložniki in graščinami in skupne pravice med soseskami.

Vse gozdne in pašne pravice se morajo po tej postavi od oblasti same urediti, ne da bi bilo treba strankam za to posredovanje posebnih korakov storiti.

Skupne pravice med občani pa ima oblast le tedaj ravnati in razsojevati, ako stranka to izrecno zahteva (provocira).

Za naše kmete so seveda bolj važne prej imenovane gozdne in pašne pravice, katere so morale po tej novi postavi oblasti brez posebne zahteve (provokacije) obravnati.

Šlo se je pa tudi pri teh pravicah vendar za to, da oblast od te ali one strani izve, kje da je treba tako pravico uravnati ali odkupiti. Kajti

oblast ni vsegavedna, in kjer ni tožnika, ni sodnika.

Včasih je oblast izvedela za kako tako služnostno razmerje, ki je bilo treba urediti, tedaj kadar je morala kakega kmeta kaznovati radi samolastne pašne ali nedovoljenega sekanja ali grabljenja stelje.

Tudi graščaki so naznanili razne slučaje, kadar se jim je zdelo to zanje koristno. Nazadnje pa je tudi država sama odločila v tem oziru potrebno, kajti treba je bilo skrbeti za to, da oblasti kmalu izvejo, kje je treba posredovati.

Zato je kakor v drugih deželah avstrijskih tudi na Koroškem izšla postava (v letu 1866), ki je določila, da se morajo v šestih mesecih te pravice naznaniti tisti posebni deželni komisiji za odkup in reguliranje zemljiških bremen. Kdor bi tega ne storil, mora potem pozneje sam trpeti stroške celega uradnega postopanja, dočim je bilo to postopanje čisto zastoj na državne stroške, ako je bila pravica v tistih šestih mesecih naznanjena.

Posledica te postave se je kaj hitro pokazala. Hiteli so na vso moč, graščaki in kmetje, naznanjevat take pravice, — to so bili le tisti, ki so postavo dobro zastopili in so bili od drugih o tem poučeni. Mnogi, posebno kmetje, so iz nevednosti to naznanilo opustili in to čutili še danes tam, kjer se urejajo take pravice — seveda zdaj nič več zastoj, ampak večinoma na stroške nevednih kmetov, ki so naznanilo zamudili.

Zdaj pa pogledajmo, kakšno je bilo postopanje, če je oblast sama od sebe ali vsled naznanila strank izvedela za take pravice in posegla uradno vmes.

Prvo vprašanje, katero je bilo treba rešiti, je bilo, ali sploh obstoji tako pravica ali ne. Pravico je treba najprvo dokazati.

Najložje stališče pri tem so imeli tisti kmetje, ki so mogli pokazati kaj pismenega iz prejšnjih časov. Marsikdo je imel v rokah kako poravnavo ali pa tudi sodbo, na katero se je skliceval. O teh sodbah in poravnava smo že v člankih pod naslovom »Planinske pašne v nevarnosti« govorili, bile so to listine, ki so jih izdali svoj čas tisti znani graščinski sodniki.

Največkrat pa so se sklicevali pri teh obravnavah o obstoju teh pravic na priposestevanje, na staro navado in mirno posest nad 30 let.

Servitutni patent pa ima v tem oziru jako važno določilo: da od l. 1853 sploh ni mogoče več priposestevati take pravice.

Ta važni patent določuje namreč, da se tisti, ki do leta 1853 ni že 30 let mirno svoje pravice vžival in jo s tem priposestvoval, ne more več sklicevati na priposestevanje. Z letom 1853 je pretrgano vsako še ne dovršeno priposestevanje teh pravic, in torej danes sploh nemogoče.

Seveda ima ta določba svojo senčnato in solnčnato stran, vendar pa se mora priti končno do zaključka, da je s to določbo eno dobro združeno, da je marsikaka draga pravda vsled te postave naravnost izključena. Saj vsi vemo, da ravno pravde, v katerih se gre za priposestevanje ene ali druge pravice, požrejo največ denarja.

Na priposestevanje pašnih in drugih gori imenovanih pravic se more torej po servitutnem patentu s pridom sklicevati samo tisti, ki more dokazati uživanje in mirno posest take pravice vsaj od leta 1823 naprej skozi 30 let, to je do leta 1853.

Dalje prihodnjije.

PODLISTEK.

Pod humberškim grofom.

Zgodovinska povest iz prejšnjih stoletij.

Dalje.

Naši bralci so gotovo že prišli na to, kdo da so ti navidezni zarotniki, ki so našli kaj čudno pribežališče pri brusaču Checoniju. Bila je to tista roparska banda, ki je v tem času strašila po vsej Spodnji Koroški pod poveljstvom moža orjaške postave, zagorelega obraza in črnih las, ki je bil znan pod imenom »Črni Juri«. Natančneje poznal seveda »črnega Jurija« ni nikdo; posebno radi tega pa so se ga ljudje povsodi bali še bolj. Razne pripovedke so se razširjale o njem. Govorilo se je, da je bil to svoj čas plemenitaš, lastnik nekega gradu na Spodnjem Koroškem. Enkrat je menda šel na daljno potovanje, in ko je prišel zopet domov s potovanja, mu je vzel njegov brat grad in ženo na ta način, da ga zaradi njegove zarjavelosti ni več hotel spoznati za svojega brata. Tako se je namreč med ljudstvom govorilo. Od tedaj se je zaklel proti vsem pleme-

nitašem in bogatinom, in od tedaj je menda začel ropati in ubijati. Gosposka mu je bila mnogokrat hudo za petami. Ker pa je imel, kakor smo videli, radi ljubega dobička tudi zaveznike v mestu, se mu je vedno posrečilo v pravem času najti verno zavetišče. Takih zavetišč je bilo v tistih časih na Spodnjem Koroškem prav mnogo. Gozdovi okoli Žihpolja proti Golšovem in Dravski bregovi s svojimi skrivališči in votlinami so bili kakor nalašč za to pripravi. Posebno pa je služila v take namene tudi gosposvska gora, ki je v svojih temnih, takrat še neposekanih gozdovih imela nešteto brlogov, do katerih so vodili tajni podzemeljski hodniki.

V teh gozdovih so živeli takrat k večjemu kaki oglarji v svojih majhnih bajtah, in samo tem oglarjem so bili ti brlogi in tajni poti znani. Ti oglarji pa so ravno bili naravni zavezniki te zgodovinsko znane rokovnjaške bande.

V te brloge so spravljali tudi svoj plen in se skrivali — včasih po več dni, kadar so jim bili biriči na sledu.

Da biriči niso imeli skoro nikdar kaj uspeha, je bilo v tistih časih samoobsebi umevno. K mestu

Celovcu je spadalo k večjemu okoliš na kake četrte ure hoda od glavnega trga. V tem okrožju so imeli celovski sodniki pravico soditi čez življenje in smrt.

Izven mesta navadno celovski biriči sploh niso hodili, zvečer še celo ne.

Na celovško sodnijo mejila je sodna oblast gosposvskega »Landrichterja«; ta je bil poseben junak in vedno vesel, če je smel mirno, brez dela na varnem sedeti doma.

Proti jugu so bili odločno najmočnejši sodnje humberški grofje, ki so imeli zopet svojo sodnijo in jo raztezali celo čez ozemlje vetrinjskega opata.

Biriči humberškega gradu so bili pač pogumnejši in prišli na vse strani v svojem okrožju, ki je seglo celo čez Slovenijo Plajberg in Podlublje do Karavank.

Humberski biriči so bili sicer zelo »kunštni« ljudje in so pokazali svojo spretnost, kadar je bilo treba loviti slovenske fante za vojake. Nič jim ni zaleglo, če so se večkrat s krvavimi glavami vračali s takega lova; vendar tem roparjem niso bili kos, posebno radi tega, ker se je marsi-

Naročajte pravi domači koroški list »Korošec«!

Dopisi.

Iz Spodnjih Libuč pri Pliberku. V zadnji številki „Mira“ je bil iz Šmarjete nad Pliberkom sledeči dopis: „Novopečeni ‚Korošec‘ ima tukaj enega samega naročnika, pa še ta je pristaš takih ljudi, ki ne spadajo med Slovence. ‚Gliha vkup štriha‘.“

Mi Libučani sicer ne poznamo „Koroščevih“ naročnikov v Šmarjeti ali znanega dopisnika iz Šmarjete pa prav dobro poznamo, ki je že večkrat „Mir“ prav imenitno nafarijal. Pri nas mu pravimo „lažnjivi kljukec“! V dokaz tega naj služi sledeča dogodba: V adventu leta 1905 je „Mir“ prinesel članek, v katerem se je dolžil neki tukajšnji gostilničar, da je imel na praznik Matere božje v adventu v svoji gostilni godbo in ples. Ker to ni bila resnica, so se ljudje začudeno povpraševali, kdo je „Mir“ tako nalagal. Kmalu se je obrnila sumnja na znanega dopisnika v Šmarjeti in ljudje so ga javno dolžili laži. Ko je Šmarješki dopisnik to izvedel, poslal je v „Mir“ izjavo, v kateri je obljubil tistemu, ki mu pred sodnijo dokaže, da je pisal ta članek v „Mir“, tisoč kron. Cela zadeva je res prišla pred tukajšno c. kr. okrajno sodišče. Dopisniku se je s pričami dokazalo, da je res on pisal tisti lažnjivi članek v „Miru“. Tistih tisoč kron sicer ni plačal — pač pa je moral v „Miru“ preklicati svojo trditev o plesu v adventu. Taki ljudje delajo proti našemu poštenemu kmet-skemu listu „Korošec“! Taki ljudje pišejo v „Mir“! Zato pa tudi mi pravimo: „Gliha vkup štriha!“

Spodnja Dobrava pri Borovljah. Tudi pri nas se pečamo mnogo s čebelorejo, toda res je, kar ste v zadnji številki Vašega lista pisali. Treba se je mnogo truditi; skrbeti moraš vedno za čebele, in če si v jeseni kaj strdi pridelal, je pač mnogo po zimi zopet za čebele porabiš. A zraven je pa vendar včasih še precej ostane, katere pa res ne moreš pri naših razmerah bogve kako drago prodati. Zavoljo tega mislim tudi jaz, da bi bilo prav, ako bi za Spodnji Rož napravili čebelarско društvo, katero bi skrbelo za to, da bi mi od čebeloreje imeli več dobička in da bi naša čebeloreja bolj napredovala. Zdaj po zimi so za nas čebelarje res slabi časi; toda kmalu bo prišel zopet tisti lepi čas, ko bomo hodili v „Preglijevo goro“ bučovnjake „vahtat“. To bo lepo in veselo; čebele bodo pridno nosile strd. Preglej bo prinesel mošt in klobase, vsi pa bomo veseli.

—k.

Črna. Gotovo bo zanimalo celo koroško deželo, kar je v prošlem tednu ukrenilo naše slavno c. kr. okrajno glavarstvo v Velikovcu za gostilne naše vasi: „Zavoljo večkratnih tepežk v Črni, smejo biti odprte gostilne v ‚javnem‘ interesu do 1. majnika samo do 10. ure naprej pa do 1. novembra samo do 11. ure zvečer. Gostilničarji, ki se po tem ne ravnaajo, so kaznovani prvič z globo od 2 do 200 K ali z zaporom od 6 ur

kateri kmet rajše trikrat prekrižal, kakor da bi bil povedal in izdal, kar je videl in vedel.

Zaraditega so ti roparji se lahko shajali nepoznani in nekaznovani v šentvidskem predmestju zunaj mestnih vrat celovških pri brusaču Checoniju, ki jim je dajal vse potrebno orožje za dober denar.

* * *

Checoni se je kmalu vrnil tisti večer zopet nazaj in povedal našemu gospodom, da je bil zunaj birič, ki išče mestnega pisarja.

„Dva vetrinjska kmeta sta se sprla v gostilni pri Jelenu“, — tako je pravil Checoni s tihim glasom, — „in med tepežem je drug drugemu očital, da podpira ‚črnega Jurija‘, biriča sta jih kar hitro peljala v mestno ječo, in mestni sodnik hoče imeti takoj pisarja, da bo pisal protokol pri zaslišanju.“

Zavezniki so se spogledali, vrgli svoje „larfe“ stran in izginil je potuhnjen drug za drugim na razne strani, najprvo poklicani mestni pisar.

Nadaljevanje sledi.

do 14 dni; pri ponavljanju pa z izgubo gostilniške koncesije.“

Da je to našim gostilničarjem na veliko škodo in za naše mirne „purgarje“ neprijetno, bo gotovo vsak trezno misleč človek uvidel. Res je sicer, da so nekateri naših rudarskih in kmet-skih fantov znane osebe pri okrajni sodnji v Pliberku, in so se morali posebno v prošlem mesecu večkrat zagovarjati zavoljo krvavih tepežev, kojih posledica je bila, da so bili povabljeni na ričet za tri ali štiri tedne v samotno luknjo k sodnji. Nekateri naših fantov se pač kaj radi zjezijo in razburjajo. Toda te tepežke bi lahko izostale, če bi župan skupaj s par svetovalci in žandarji smeli takega sitneža, ki le v svoji pijanosti razgraja, doma zapreti. Drugi dan bi bil hvaležen in vesel, da se hujšega ni zgodilo in da mu ni treba v Pliberk.

Drugič je tem tepežem krivo naše okrajno glavarstvo v tem, da podpira prodajo smrdljivega in pogubljivega žganja, takozvanega „šnopsa“ ali „fuzelna“. Boljše bi bilo, ko bi oblastvo uredilo zavživanje žganja, katero bi naj bilo dovoljeno samo za par uric v tednu, kar bi gotovo dobro vplivalo na naše fante. Kajti žganje je pi-jača, ki tako uničujoče deluje na živce (nerve) naših mladeničev, da se večkrat do krvavega stepejo zavoljo svojih ljubic, za katere se ne morejo drugače zediniti, kakor z nožem ali s pobijanjem stolov in glažev. To je res sramotno obnašanje, ki spravi potem vse druge Črnjane na slab glas pri oblastvih. Fantje, bodite vendar sami tako možati ter se vzdržujte žganja, ki ima tako hude posledice za vas, če že okrajno glavarstvo ničesar noče ukreniti v tej zadevi. Pijte rajši naše dobro štajersko vino, ki ga dobite skoro v vsaki gostilni, posebno pa ne mešajte. O zauživanju vina vam bodem prihodnjič še nekaj zanimivega poročal. Proti onemu ukazu pa bodo vsi gostilničarji in „purgarji“ vložili protest na okrajno glavarstvo, kajti kaj takega si pa Črnjani res ne damo predpisati. Saj druge zabave nimamo, kakor da se razveseljujemo in pogovarjamo nekaj uric zvečer pri čaši piva ali pri kupici vina.

Ždovle pri Glinjah. Dne 26. januarja t. l. je napravila glinjska požarna bramba veselico pri Orencu v Ždovljah, ki je bila jako dobro obiskana. Vstopnine se je nabralo 143 K 69 v, katera se bo porabila za popravo brizgalnice in za napravo novih cevi. Odbor se vsem č. darovalcem presrečno zahvaljuje.

Zadolje pri Glinjah. Zadnjo nedeljo se je vršila pri nas v Zadoljah veselica naše sl. požarne brambe, katera je nam Ždovlancom in tudi vsem okoličanom jako ugajala, občinstva je bilo veliko; vsi smo se veselili. Sl. pevci „Drava“ so prepevali lepe slovenske pesmi, in tudi naše novo, in za ta kratek čas celo dobro izvežbano tamburaško društvo je zastopalo svoje glavno mesto, katerim gre prav iskrena pohvala. Tudi gostilničar Orenc je bil, upamo, z udeležbo prav zadovoljen, gre mu pa tudi vsa čast za dobro postrežbo; zraven ga pa opozarjamo, naj se zmirom spominja naše požarne brambe. Ravno z ozirom na to, kar je dosegla, mislimo, da bi se spodobilo, da g. Orenc sebi v čast naše požarne brambi pa v spomin, naredi zraven nemškega napisa še slovenski napis. Potem ga hočemo mi še bolj podpirati kakor do zdaj, in potem bomo še večkrat naredili zadnej etake veselice, kar bo gotovo gospodu Orencu v prid in nam v zabavo. Slovenski Jože.

Črna. Ljubi Črnjani! Kakor sami vidite, je skoraj v vsakem listu „Korošca“ dopis iz naše romantične vasi. Zavoljo tega pa ga morate tudi pridno brati, ga razširjati pri vaših prijateljih in znancih; v vsaki gostilni bi moral biti „Korošec“ na razpolago, da bi ga tam zbrani v veseli družbi, pregledovali in se navduševali za naš mili narod, za katerega se „Korošec“ povsod poteguje. Poskusite tudi dopisovati majhne članke, v katerih poveste vaše težave; pišite, kakor pač znate, če se ravno niste pismene slovenščine naučili v šoli. S tem se boste vadili v slovenščini ter pokazali, da ste se izven šol naučili materinega jezika, kar je gotovo lepo in koristno. Ker je pa „Korošec“ še mlado drevesce, ki se mora šele ukoreniniti

v goratem Korotanu, potrebuje potrebnega gnajila, da vzraste v košato drevo, pod katero se bomo vsi koroški Slovenci zbirali. Tukaj bomo našli pouk in zabavo, lepe povesti in vse, kar nam je treba vedeti o svetu. To drevo nas bo pa tudi varovalo in našli bomo tolažilo v težkih urah. Zato pa, Črnjani, pridno naročujmo naš edini domači list „Korošec“ in pošljimo majhno svotico 4 K kot naročnino, kar gotovo nobenega ne bo spravilo na kant. Torej, ljubi Črnjani, zbudite se!

Glinje. Še enkrat opozarjamo ude in prijatelje „Slovenske čitalnice v Glinjah“ na veselico, ki se vrši v nedeljo, dne 9. februarja v gostilni pri Dremlu v Glinjah. Vspored veselice je raznovrsten. Na dnevnem redu je petje, tamburanje in igra: „Črevljar“, katero bodo predstavljali podljubelski igralci. Da se bomo na tej veselici tudi malo zavrteli, se samoobsebi razume. Zato pa jo mahnjimo v nedeljo popoldne vsi v Glinje: možje, žene, fantje in ljuba dekleta, katera posebno rado pete srbijo! Pustni čas je in vsakdo se ga veseli. A pri tem tudi svojega naroda ne smemo pozabiti. Čisti dobiček te veselice je namenjen slovenski čitalnici v Glinjah, katero mora imeti in spoštovati vsak Slovenec, ker širi izobrazbo in omiko.

Pridite torej vsi, ki se čutite slovensko, bodisi da ste tega ali onega političnega prepričanja. Slovenci smo nazadnje vsi, ki bivamo po lepem Rožu! Da pa bomo ostali Slovenci tudi znanprej, k temu nam bo mnogo pripomagal slovenska čitalnica v Glinjah, ki bo gojila v naših srcih spoštovanje do našega materinega jezika in širila med nami pravo izobrazbo, ki je dandanašnji za nas kmete in delavce neobhodno potrebna. V nedeljo pojdemo vsi v Glinje. Prepričani smo, da nam ne bo žal.

Spodnji Dravograd. (Ljudska knjižnica.) Akademsko ferialno društvo „Prosveta“ je ustanovilo pri nas „Ljudsko knjižnico“, ki je nastanjena v „Narodnem domu“. Dasi je bila knjižnica otvorena šele meseca oktobra lanskega leta, se je vendar v tem kratkem času svojega obstanka priglasilo že 36 udov, kar je gotovo častno za Slovence dravogradske občine.

Knjižnica je vsakomur dostopna. Knjige se izposojujejo le na posebne izkaznice, katera se dobi pri knjižničarju za 20 vinarjev. Na tako izkaznico se lahko izposodi 48 knjig po eno na enkrat. Na dve izkaznici se izposodijo po tri knjige na enkrat. Za vsako izposojeno knjigo je plačati 4 vinarje. Knjige se izposojajo na 14 dni.

Knjižnica hrani lepo število knjig, pripovedne, poučne in mladinske vsebine. Le pridno segajmo po njih, saj so prispevki tako malenkostni, da jih zmore vsakdo, komur je količkaj mar za izobrazbo in napredek. Slovenci, berite in učite se!

Globasnica. (Regulacija potoka.) Dopisnik iz Doba pri Pliberku me je s svojim dopisom v zadnji številki „Korošca“ pripravil na to, da tudi jaz malo potrkam na vrata deželne vlade zaradi regulacije našega potoka. Koliko škode imamo mi kmetje tukaj v Štebnu, posebno pa v Strpni vasi na travnikih. Pozimi so travniki na daleč od potoka vsi pokriti z ledom; ob gotovih časih pa se razlije potok čez bregove, pa so travniki naenkrat vsi pod vodo in pokriti z blatom. Vse to pospešuje vedno bolj in bolj mali na travnikih in trava je vedno manj tečna: Travniki zgubijo vedno bolj in bolj na svoji vrednosti in čez kako desetletje bomo imeli na mestu travnikov same puste prostore, ki ne bodo ne travniki ne njive. Tudi nas naj se spomni vlada. Ona povišuje plače enkrat tem, potem onemu stanu. Nam kmetom seveda ne more povišati plače, pač pa davek; dežela pa nalaga naklade na vino itd.! Naj pa pomaga tudi nam kmetom iz podjunske doline tam, kjer smo pomoči potrebni! Mi pa napravimo potrebno prošnjo in začnimo trkati, da se nam bo odprlo.

Borovlje. Iz vseh krajev prihajajo pritožbe zaradi draginje mesa. Marsikdo si misli, da je kmet tisti, ki napravi tako visoko ceno mesa. A tisti, ki tako mislijo, niso na pravem, kmetje niso krivi, pač pa mesarji, ki pri seda-

nji nizkiceni živine zahtevajo najvišje cene mesa. Celo strogo kmečke stranke se vzdigujejo in odločno zahtevajo, naj se poslužujejo c. kr. okrajna glavarstva obrtnega zakona, po katerem smejo pri sedanjih razmerah diktirati ceno mesa. Pozivljamo naše sosednje občinske odbore, da zahtevajo od c. kr. okrajnega glavarstva v Celovcu tozadevno uradno postopanje. Seveda bi se moralo to storiti pri vseh sosednjih občinah. V naši občini do takega sklepa seveda ne bo prišlo. Pri nas sedijo v odboru sami uradniki, mesarji i. t. d., ki pa so vsi vkupaj ena štrana in ena žlahta!

Delavci, ki smo v Borovljah v veliki večini, pa v občinskem odboru nimamo nobenega zastopnika. Veseli nas, da je začel izhajati Vaš cenjeni „Korošec“ ki pri občini budi naše želje in zahteve. Seveda Vas gotovi gospodje zaradi tega napadajo. Bodite potolaženi in prepričani, da mi vsi dobro vemo, zakaj se dotičnim gospodom gre. Vemo pa tudi, da je Vaš cenjeni „Korošec“ list, ki zagovarja pravice in opravičene želje vseh slojev slovenskega naroda na Koroškem in tak časopis smo si na Koroškem davno želeli. Več Borovčičev.

Podljubelj. (Shod g. poslanca Grafenauerja.) Zadnje nedeljo je poročal g. poslanec Grafenauer o svojem delovanju. Pravil je, da je že marsikaj dosegel in je tudi še več uspehov pričakovati. Vsega pa previden politik ne sme povedati. Govoril je tudi o veri in narodnosti. Vera mora biti: če bi vere ne bilo, bi se smelo krasti in goljufati. Samo od narodnosti pa ne moremo živeti. Češki radikali povdarjajo samo narodnost, kakor da bi hoteli od narodnosti biti siti. To so v kratkem povedane glavne misli govora. Potem so nekateri udeleženci na shodu povedali, kje da jih čevlji žuli in g. Grafenauer si je vse to zapisal. Tudi g. dr. Brejc je govoril. Hvalil je najprej delovanje g. Grafenauerja v deželni zboru, potem pa je hudo napadel socialne demokrate. Dolžil jih je, da trdijo, da so si po rojstvu vsi enaki, grof, baron, kakor tudi slednji delavec. (Al' to ni res? vprašanje stavca.) Zato se mora premoženje deliti. Konec pa bi bil ta, da bi tisti, ki dobi masten delež, šel v gostilno in ga zapil in drugega zahteval. Tako bi se moralo ves čas deliti, če treba po dvakrat na dan. Dalje hočejo socialni demokrati divji zakon. Seveda bi morali zidati potem cele kasarne samo za najdenje. Če tudi tega vsega ne povejo odkrito, namen imajo vendar ta. Na kmeta pa izlivajo ves srd in ga dolžijo draginje. — Shod je bil jako dobro obiskan, tudi socialni demokrati so bili navzoči, pa shoda niso motili. Poslušalci so g. Grafenauerju večkrat ploskali. Sedaj pa vpraša eden ali drugi, zakaj g. poslanec vendar ni jasno povedal, kaj je že dosegel. Tega niso prav zastopili. Socialni demokrati pa se poprašujejo, zakaj se g. dr. Brejc tako boji, da bi prišlo do delitve. Nekateri hvalijo — nekateri pravijo „saj nas vsi farbajo“!

Globasnica. (Občinske volitve brez nasprotnikov.) Bilo je leta 1891, ko je prišla precej velika občina Globasnica v slovenske roke. Od tedaj je ostala ta občina slovenska in tudi tako uradovala, čeravno se potem nasprotniki še parkrat napeli vse moči, da bi zmagali. Letos je bilo drugače. Občina v vsakem oziru dobro napreduje in zato so se menda tudi nasprotniki potolažili. Pri občinski volitvi dne 3. februarja so hoteli voliti samo v prvem razredu nekateri nasprotniki proti nam. Končno pa so volili večinoma tudi naše ljudi in tako smo bili vsi zadovoljni. Tako pa naj tudi ostane. „Od nekdanj prebiva tu moj rod! Če ve kdo za družega, naj mi pove odkod!“

Apače. (Kmetijski shod.) Kakor je „Korošec“ poročal, je bil v nedeljo, 26. prosinca, pri nas kmetijski shod. Zbralo se je moštva (ženstvo smo žal čisto pogrešali) v prav obilnem številu. Pazno smo poslušati govor, gosp. potovalnega učitelja Šumyja, kateri nam je v lepem govornem kazal, kako si naj zboljšamo travnike in povzdignemo živinorejo. Omenjal je tudi važnost čistih plemenskih bikov in čistih plemen sploh. Seveda

se nam tukaj v tem oziru slabo godi in bo težko priti do čistih plemen, ker smo ravno na meji med dvema pasmama. Saj vendar ni mogoče kar tako razprodati živino in napraviti si drugo pleme. Pa po malem se vse stori in tudi mi bomo izboljšali po malem pleme, saj je pokazalo ravno to zborovanje, da se zanimamo za napredek in za kmetijstvo. In to je prav! Dandanašnji mora vsak človek gledati, da se dalje izobražuje in da napreduje. Le tisti še danes kaj velja, ki ima premoženje in modro glavo.

Zvečer pa smo se veselili na pustni veselici pri Zudlarju. Bilo je toliko ljudstva, da so se vsi čudili in vsak je rekel; Lej, kako je lušno, ko je vse tako lepo trezno in se vse tako lepo zastopi med seboj!

Tako je prav! Veselimo se, varujmo se pa pijanosti, ker pijanost spreobrne človeka v živino. Apačani so že zdaj marsikateri občini lahko za vzgled. Upajmo, da bode ostalo to še tudi zanjprej in da bomo še na vse kraje bolj napredovali!

Sele. „Freie Stimmen“ se v številki od dne 18. m. meseca zaletavajo v odlok državnega sodišča, kateri nam priznava, da smemo Slovenci na Koroškem pred deželnim odborom posluževati se tudi našega maternega jezika. Omenjeni list se namreč čudi, kako da bi imel jezik takega zakonnega kraja ravno take pravice, kakor pa nemški jezik? Naša občina uraduje namreč slovensko; deželni odbor pa, kakor znano, slovenskih dopisov ni hotel sprejeti.

Draga gospoda okoli „Freie Stimmen“, najprej Vam povemo, da smo rajši v Selah na Koti (ker so namreč Sele velike, se pravi enemu delu: Sele na Koti, drugemu: Sele pri cerkvi i. t. d.) kakor pa v Celovcu! Marsikateri človek, marsikateri mestjan bi bil vesel, ko bi mogel biti v Selah, v tako svežem zraku in tudi Celovčani hodijo poleti radi sem. Toda tudi v drugem oziru nas ne smete prezirati!

Kdo pa bi vam navozil drva, prignal živino i. t. d., ko bi ne bilo kmetov? Kdo kupuje cikorijo, sladkor, sol, sukno in vse drugo v Celovcu? Tudi mi Selani! Mi plačujemo davke kakor vi in dajemo cesarju vojake; pa še kake, čvrste! Tudi mi smo olikani in čeravno živimo na deželi in v gorah, ne pustimo, da bi nas imeli za manj vredne. Radi Vam pustimo Vaše pravice, zahtevamo pa tudi svoje!

Dajte jih nam, pa bomo dobri.

Narodne zadeve.

Občni zbor koroške podr. slov. planinskega društva se vrši dne 14. februarja ob 7. uri zvečer v Celovcu v Benediktinski kleti z že naznanjenim vzporedom.

Veselica družbe sv. Cirila in Metoda dne 2. februarja v Ljubljani je bila veličastna. Ljudi je bilo okoli 5000, skratka toliko, da jih več ni šlo v Narodni dom. Pokazalo se je, kako zaupanje uživa družba med slovenskim narodom, odkar deluje novi odbor. Veselica je bila prirejena tako, kakor bi se vršila tedaj, ko je bil v Ljubljani znani kongres leta 1821, ko so bili v Ljubljani avstrijski cesar Franc, ruski car Aleksander, kardinal Spina kot papežev poslanec in drugi visoki gospodje iz raznih držav. Vsi ti vladarji so prišli s svojim spremstvom. Vse sobe, vojaki, ves sprejem, vse obleke, skratko vse je bilo kakor leta 1821 prirejeno. Čeravno se je prodajalo vse na korist družbe, so bile cene prav zmerne. Pričakovati pa je dobička za družbo nad 6000 K, ki se bodo obrnile v prid slovenskim otrokom. Veselico so priredile narodne gospe v Ljubljani, ki so žrtvovale mnogo truda, denarja in časa in so celo noč stregle gostom z izredno ljubeznivostjo. Posebne zasluge pridobila si je zopet gospa dr. Ivana Tavčarja, ki je celo prireditev vodila. Vsa čast taki požrtvovalnosti in takemu iskrenemu rodoljubju.

Šolski vestnik.

Šentjakobski narodnjaki so v svoji šolski pravdi častno zmagali pred upravnim sodiščem. Vsi koroški Slovenci so se veselili te zmage. Toda, kaj bo zdaj? Delitev šole v slovensko in nemško je ovržena. Treba se bo torej zediniti z dež. šol. svetom glede nove uredbe šentjakobske šole. Šola je večrazrednica; ne bo je torej težko tako urediti, da bo primerno skrbnjeno tako za slovenski, kakor za nemški pouk. Na šestrazrednici (znabiti se šola razširi celo v osemrazrednico!) se lahko v obeh jezikih dosežejo znatni uspehi.

Ali pa bodo šentjakobski narodnjaki-voditelji tudi pravo ukrenili pri svojih pogajanjih z dež. šol. svetom v zadevi določitve jezikovnega značaja šole? V sličnih slučajih so se godile velike nerodnosti, n. pr. v Globasnici; to pa radi tega, ker se ni vprašalo kakega učitelja-veščaka za svet. Upam, da bodo šentjakobčani pametneje postopali in ne bodo zamudili, se obrniti v tej zadevi do kakega narodnega učitelja.

Eno velja v prvi vrsti povdarjati. Ako bo bodoči značaj šole dvojezičen — kar je skoraj gotovo — se mora od slovenske strani zahtevati in doseči, da bo slovenščina tudi v najvišjem razredu poleg nemškega jezika učni jezik, t. j. da se slovenščina ne bo poučevala zgolj kot predmet, ampak da se bodo v slovenskem jeziku poučevali tudi drugi predmeti, četudi v omejenem številu.

V tem oziru odjenjati, bi bil nepopustljiv naroden greh.

Le z utrakvistično šolo, ki je v zgoranjem smislu urejena, se moremo sprijazniti, vsako drugo moramo odkloniti. Vsaka utrakvistična šola, v kateri je na višji stopnji tuj jezik izključni učni jezik, je po svojem značaju jezikovna šola; državni šolski zakon pa take ne pozna — on pozna ljudsko šolo le kot vzgojevalni inštitut. To je treba enkrat pravomočno dognati potom razsodbe najvišje upravne instance.

Ako bi šentjakobčani dosegli preustrojitev šole v označenem smislu, pridobili bi si veliko zaslugo za narodno stvar na Koroškem. Vstvarili bi nekako vzor — utrakvistično šolo, ki bi bila merodajna tudi za druge slovenske občine, boreče se za svoje jezikovne pravice. Le na ta način bo enkrat mir na šolskem polju in le tako bomo vendar enkrat prišli do šol, v katerih se bodo otroci naučili dobro nemško in slovensko.

Gospodarska vprašanja.

Tržne cene

v četrtek, dne 6. februarja 1908 v Celovcu.

		K r o n e	
Pšenica	birn . .	13.60	
Rž	„ . .	13.—	
Oves	„ . .	5.60	
Koruz	„ . .	9.60	
Ajda	„ . .	9.—	
Ječmen	„ . .	9.60	
Pšeno	škafec . .	3.80	
Fižol	kila . .	20 do 24 vin.	
Špeh	kila . .	1.56	1.60
Meso (svinjsko)	„ . .	1.30	1.40
Krma (sladka) .	100 kil . .	9.—	do 9.60
Krma (kisla) .	100 „ . .	7.20	7.60
Slama	100 „ . .	5.20	5.40

Kakšna jajca so najboljša za valjenje?

Najboljša za to so sveža, k večjemu tri tedne stara jajca. Različen je čas, v katerem se jajce izvali; to se ravna po gorkoti, čim več gorkote, tem preje se izvali, seveda je ne sme biti zopet preveč. Sploh naj bi vsaka gospodinja vsako

jajce, kadar ga vzame iz gnezda, zaznamovala na kak način ter napisala na jajcu čas, kdaj je bilo znešeno. Za valjenje naj se izbere jajca prave oblike („furme“) in gladke lupine, med temi pa večja, kajti iz večjih jajc izlezejo tudi krepkejša piščeta. Prevelika jajca pa zopet niso dobra, ker imajo po navadi dva rumenjaka; iz takih jajc se ali sploh ne izleže pišek, ali pa se izvalijo izrodki (pokveke).

Izkoriščajmo pepel!

Pri gospodinjstvu pridobljeni pepel navadno ni priljubljen pri gospodinjah, napravlja jim namreč mnogo prahu in smeti in navadno tudi ne vedo, kako bi ga uporabljale. Kdor ima vrt, lahko s pridom uporablja pepel na gredicah. Pepel od premoga je treba uporabljati le z veliko previdnostjo ter le za zhrabljanje in prezračevanje težke, trde, kepaste zemlje, za lahko zemljo pa je poprej škodljiv kot koristen. Tudi za težka tla se uporablja le v jeseni in pozimi. Presejanega ga potresemo 2 cm visoko. Vse primese, n. pr. žveplena kislina, postanejo čez zimo neškodljive. Kdor pepela noče spravljati do jeseni, ga lahko devlje na kompost. Z največjo štedljivostjo pa je treba hraniti pepel od drv, ki vsebuje mnogo ogljenčevo kislega kalija, kateri je redilna snov velike važnosti. Posebno sadno drevje, krompir, repa in paradižnice rabijo te snovi. Kali povišuje množino sadja, drevje dobiva po njem močne korenine in krepko deblo. Pepel potresamo tudi kot sredstvo proti polžem in zemeljskim bolham. Pepel, z ilovico pomešan, dá mazilo za drevesne rane.

Varujmo konje!

Železje, katero dobi konj v gobec, je pozimi najbolje shraniti na gorkem, ne pa na prostem v mrazu. S premrzlim železjem konju napravljamo nepotrebne bolečine. Posebno velike muke povzroča železje, kadar je tako mrzlo, da se ga prime jezik. Ako železa ne moremo imeti na gorkem, ga pred uporabo denemo v vročo vodo.

Svetovna politika.

Zunanja.

Portugalski kralj in prestolonaslednik umorjenali!

Kralj don Karlos se je s kraljico Amalijo, s prestolonaslednikom Luizom Filipom in z infantom Manuelom (mlajši princ) pripeljal v soboto ob 5. uri popoldne v Lizbono, glavno mesto španske države. Kraljevska rodovina se je peljala vsa na enem vozu v kraljevsko palačo. Na „Mirovnem trgu“ blizu arzenala je stalo več moških. Iz teh vrst so začele naenkrat pokati puške. Kralj in prestolonaslednik sta bila ustreljena, infant Manuel pa ranjen. Kralja so zadele tri kroglice in prestolonaslednika tudi tri. Kraljica je, ko je zagledala puške, planila pokonci, da bi ščitila svojega starejšega sina, prestolonaslednika. Kralj je bil zadet v pleča, v tilnik in v vrat in je umrl, ker mu je bila žila na vratu prestreljena. Ko so ga prenesli v bližnji arzenal, je bil že mrtev. Prestolonaslednik je bil zadet na glavi, na roki in v prsi. Ko so ga prinesli v arzenal, je pa tudi umrl.

Morilci so bili zarotniki, ki so kraljev voz tam pričakovali. Infant Manuel ni bil nevarno zadet. Kraljica je ostala čisto nepoškodovana.

Zarotnikov je bilo najmanj 30, ki so skoro istočasno od vseh strani streljali tako, da policija ni vedela, kam naj se obrne. Malo pred atentatom je neka deklica izročila kraljici šop cvetic, s katerimi si je zakrivala obraz med streljanjem. Ko sta bila kralj in prestolonaslednik že mrtva, se je pripeljal kraljev brat, don Alfonz, na avtomobilu ter spremil voz z revolverjem v roki do arzenala.

Policija je več ljudi ustrelila, menda tudi par zarotnikov, mnogo pa je bilo ujetnikov; čeravno na Portugalskem ni smrtne kazni, bodo gotovo obsojeni na smrt, ker jih bo sodilo vojaško sodišče. Ves svet obsoja to strašansko dejanje. Znano pa je tudi, da je bil umorjeni kralj v zadnjem času jako nepriljubljen pri svojem narodu. Plenil je svoj narod in na sramoten način zapravljal njegove žulje. V tem, ko je ljudstvo trpelo revščino in je vsled velikih davkov propadalo vse blagostanje, je ta kralj s polnimi rokami grabil denar iz državnih blagajn. Denar, namenjen za javne naprave, za šole in za bolnice, za ceste in pristane, za državne služabnike in siromake, je ta kralj zaigral in zapravljal v Parizu. Za kralja je sedaj imenovan infant Manuel, ki je star 18 let. Vendar se še ne ve, če se mu bo posrečilo zatreti revolucijo, ker hočejo Portugalci republiko.

Znotranja.

Državni zbor. V ponedeljskem odseku so bili v seji 15. januarja sprejeti ti-le predlogi: Od vlade se zahteva, naj izdela zakonski načrt o ureditvi in nakupu pašnikov in o ureditvi skupnih zemljišč; nadalje zakonski načrt o skladanju kmetijskih zemljišč tako, da ne bodo preveč razkosana. Ena njiva je od druge včasih četrto ure oddaljena. Sedanja postava je prestroga in postopanje drago. Zato naj se tako postopanje olajša in postane naj bolj enostavno in cenejše. Vlada se poziva, da predloži zakonske načrte: o varstvu planin, o podporah za izboljšanje planin, o predruženju gozdnega zakona, o podpori živinoreje s štipendijami, o varstvu poljedelstva, o reformi lovskega zakona, o podpori kmetijskih zadrug za izkoriščanje živine in o pridobivanju umetne krme. — V državnih gozdih pridobljen les in drva za kurjavo naj se prodaja direktno na konsumente ter naj se zapreči kapitalistično posredovanje prekupcev.

V nižjeavstrijskem deželnem zboru je bil sprejet zakonski načrt, s katerim se dovoljuje mestni občini dunajski najeti 360 milijonov kron posojila za razne nove naprave.

Raznoterosti.

Pismo vojaka na svoje stariše. Ljubi stariši! Jaz se Vam najprej zahvaljujem za kolino, katero ste mi poslali in Vas vse prisrčno pozdravljam. Tudi Mačkovu Micko pozdravljam in klobase so bile jako dobre. Tudi Mlinarjevemu Francu sem dal nekaj mesa, ker pri njem še niso klali doma. Zdaj sem se že malo navadil; posebno vesel sem, če mi pošljete kolino. Klobase mi tudi lahko pošljete večkrat in tudi Franc je rekel, da so klobase jako dobre. Danes sem bolj žalosten. Imeli smo dolg marš; klobas pa tudi nimam več. Gotovo imate doma še mnogo klobas; drugih novic ne vem. Feldvebel je tudi rekel, da so bile jako dobre klobase. On ima sploh klobase jako rad. Jaz tudi, ker v celem mestu se ne dobijo. Zdrav sem, samo večkrat sem lačen. Posebno sedaj pozimi. Vam pa tega ni treba, ko imate sedaj toliko koline. Mnogokrat mislim na kolino in na Vas. V upanju, da mi še kaj pošljete klobas, Vas pozdravlja čez hribe in doline Vaš Joža, klobas nimam več.

Kdo zna bolje lagati? Najbolj lažejo na svetu, tako pravijo vsaj hudi jeziki, lovci. Nekoč so sedeli skupaj pri pivu trije lovci ter se bahali in lagali, da se je kadilo. Prvi lovec: „Ako jaz oponašam jerebice s svojim žvižgom, prileti jih kar cel trop meni pred noge, da jih postrelim.“ — „To še ni nič,“ pravi drugi, „ako jaz oponašam srno v gozdu, pride srna v mojo bližino tako, da jo lahko „cartlam“! Na to pa se oglasi tretji lovec in pravi: „Kaj bo vse to! Kadar jaz petelina posnemam v njegovem petju, takoj vzhaja solnce, pa če je še tako pozno v noči.“

Kako je iskal ženo? Moški iščejo dandanes svoje bodoče neveste in žene doma pri gospodinjstvu, drugi na ulicah, ali na zabavah, drugi

zopet na železnici ali pa v — časnikih. V južni Avstraliji pa je neki mož vse poskusil in vendar žene ni dobil. Ker pa je trgovec z jajci, prišla mu je neka posebna misel. Na več sto jajc, katere je odposlal in prodal, zapisal je, da išče ženo in kakšna da mora biti njegova izvoljena. Jajca je seveda razposlal daleč po svetu. Glej čuda! kar naenkrat začela so pisma dohajati in povsod je bilo brati, da se različne ženske zanimajo za kure, jajca in — njega! Sedaj pa je bil še bolj nesrečen; ker je dobil preveč ponudb, je raje ostal neoženjen, kakor da bi bil na vse odgovarjal.

Koliko dobička ima pošta od pozabljivih ljudi. Največ dobička dajejo pošti pozabljivi in raztreseni ljudje, ki ne napišejo na svoje pošiljke pravih ali dovolj natančnih naslovov ali pa sploh pozabijo napisati naslov. Leta 1906./7. je preostalo svetovni pošti 29³/₄ milijonov takih pisem in drugih poštnih pošiljk. Po določenem času namreč zapade pošti, vse to, kar ni mogoče dostaviti ne odpošiljatelju, ne tistemu, ki mu je pošiljka namenjena. Zapadlih 29³/₄ poštnih komadov je obsegalo razna plačilna sredstva, namreč bankovce v vrednosti 330.000 K, nadalje čeke, menice in znamke za 13¹/₂ milijonov mark, skupno tedaj skraj 14 milijonov mark. Čudno je, da število pozabljivih in raztresenih ljudi narašča z vsakim letom. Seveda je treba vedeti, da je imela svetovna pošta v upravnem letu 1906./7. v prometu 4800 milijonov poštnih komadov, med temi je bilo 2800 milijonov pisem, 112 milijonov tiskovin, 830 milijonov dopisnic in razglednic i. t. d. Iz tega je tudi razvidno, kak velikanski pomen ima dandanes pošta posebno za trgovino in promet.

Različne postave. V Arkansasu v Ameriki je postava, ki prepoveduje prodajalcem tobaka prodajati smodke in cigarete osebam izpod 16 let, kdor se pregreši proti tej postavi, se kaznuje z globo od 500 od 1500 dolarjev, enako se kaznujejo tisti, ki mladoletnemu podari cigareto. Tudi v nekaterih krajih Norveške države obstoje enake postave in tujec, ki podari kakemu dečku tobak, se mora zagovarjati, kakor tudi ona oseba, ki je vzela tobak. V Helgolandu ne sme noben deček pod 16. letom stopiti v gostilno, naj si bode iz kateregakoli vzroka. V mestu Roanoke se kaznuje vsakega dečka in deklico, ki jih dobijo poleti čez deveto in pozimi čez osmo uro na ulici; ako nimajo pismenega dovoljenja svojih staršev, ali če ne gredo morda iskat zdravnika, jih zapro in njih starši morajo plačati občutno kazen. Pred kratkim je neka ameriška država izdala zakon, po katerem mora vsaka ženska, ki se želi močiti, preje spričati, da zna dobro kuhati, plesti, šivati i. t. d. Dokler tega ne izpolni, ne dobi dovoljenja za močitev. Ista država prepoveduje obenem nošnjo klobukov, ki merijo več, nego 18 palcev v premeru. V Belgiji dobi mož šele tedaj volilno pravico, ko se oženi; dokler je samec, so njegove politične pravice omejene; takoj pa, ko stopi s svojo izvoljenko k oltarju, se podvoji njegova politična vrednost.

Visoka starost. V Ložnici je umrla pred kratkim neka vdova stara 102 leti in 6 mesecev. Do zadnjega časa je bila vedno zdrava in vesela; cele dneve je šivala ali kaj drugega delala, sama je napeljala nit v najdrobnejšo šivanko. Osem dni pred smrtjo je prosila svojo vnukinjo, naj jo obleče v nevestino obleko, ki jo je hranila za smrt nad 80 let, češ, da bo v osmih dneh umrla. Naslednjih sedem dni ni hotela skoraj ničesar jesti; a osmi dan je zahtevala celo gostijo ter jedla in pila. Ta dan je tudi umrla, kakor je prerokovala.

**Slovencl, ne zabite družbe
SV. CIRILA IN METODA!**